

Mahepõllumajandusliku taimekasvatuse peamised nõuded

Kevad 2023

Lilia Kulli

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

*Korraldaja: Mahepõllumajanduse Koostöökogu/
Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus
Teadmussiirde programm põllumajanduse, toidu ja
maamajanduse tegevusvaldkonnas*

Mahetaimekasvatuse põhimõtted

- ✦ Säilitatakse ja parandatakse mullaelustikku ja looduslikku mullaviljakust
- ✦ Võimalikult palju piiratakse taastumatute loodusvarade ja väliste sisendite kasutamist
- ✦ Taimetervis tagatakse eelkõige ennetusmeetmetega
- ✦ Kasutatakse eelkõige mahepaljundusmaterjali

Üleminekuaeg

- ✦ Algab tunnustamise taotluse esitamise päevast
- ✦ Võimalik taotleda mahetoetust, mahedana toodangut müüa ei saa
- ✦ Üleminekuaeg on lõppenud, kui mahepõllumajanduse eeskirju on järgitud:
 - ◆ vähemalt 2 aastat enne külvi (põllukultuurid);
 - ◆ rohumaa või mitmeaastaste söödataimede puhul vähemalt 2 aastat enne söödana kasutamist;
 - ◆ muude mitmeaastaste taimede puhul (nt maasikas, õunapuud) vähemalt 3 aastat enne koristust.

Mahe- ja tavatootmine

- ✦ Ühes ettevõttes saab olla nii mahe- kui ka tavatootmine
- ✦ Sama liiki loomad peavad olema kõik mahedad (nt lihavedelad ja piimakari)
- ✦ Sama liiki taimi, mille sordid ei ole visuaalselt kergesti eristatavad, ei saa kasvatada nii mahe- kui ka tavatootmises

Eristatavus mahepõllumajanduslike taimekasvatussaaduste tootmisel

- ✳ Kui hooneid, rajatise, masinaid ja seadmeid kasutatakse nii mahe- kui ka mittemahe taimekasvatussaaduste tootmiseks, siis tuleb sellest **PTAd teavitada** (tunnustamise taotlemisel)
- ✳ Kui ettevõtte kasutab teise ettevõtte teenust või osutab teenust teisele ettevõttele, tuleb **PTAd teavitada**.
- ✳ Hooned, rajatised, masinad ja seadmed peavad olema enne mahetaimekasvatussaaduste ladustamist/tootmist puhastatud. Puhastustoimingud peavad olema kirjalikult fikseeritud.
- ✳ Teise ettevõtte hoonete ja rajatiste kasutamisel (nt kuivatamiseks, sorteerimiseks) peab olema kirjalik leping. Teine ettevõtte peab võimaldama PTA kontrolli (nt vilja kuivatamine).
- ✳ Teise ettevõtte põllutöömashinate kasutamisel pole lepingut vaja. NB! Puhastamine.

Seeme jm taimne paljundusmaterjal

Mahetootja peab külvamisel kasutama:

- ✦ sertifitseeritud **mahepõllumajanduslikku või üleminekuaja paljundusmaterjali (k.a külviseeme)**, kui see on taimse paljundusmaterjali (k.a külviseeme) andmekogus saadaval
- ✦ Andmekogu on leitav PTA veebilehel <https://pta.agri.ee/pollumehele-ja-maaomanikule/mahepollumajandus/seeme-ja-paljundusmaterjal#seemne-ja-paljundusm>

Seeme ja taimne paljundusmaterjal

- ✦ Kasutada võib **oma ettevõttes toodetud seemet (OTS)**;
- ✦ Erandina on mahepõllumajandusliku tootmisega alustatavatel ettevõtetel esimesel üleminekuaastal lubatud kasutada oma toodetud seemet (OTS), mis pärineb selle ettevõtte mittemahepõllumajanduslikust tootmisest.
- ✦ Külvamiseks ei tohi kasutada teisest mittemahe- või maheettevõttest saadud/ostetud sertifitseerimata seemet liikide puhul, mis kuuluvad sertifitseeritavate taimeliikide loetellu <https://pta.agri.ee/pollumehele-ja-maaomanikule/taimekasvatus/seemned#sertifitseeritavate-taimeliikide>

Seeme ja taimne paljundusmaterjal

- ✦ Tavapõllumajandusliku taimse paljundusmaterjali (sh seeme, istikud) kasutamise **üldluba** on esitatud liikide, alamliikide ja sortide nimekirjana, mida pole mahedana turul saada.
- ✦ Üldluba on leitav PTA kodulehelt <https://pta.agri.ee/pollumehele-ja-maaomanikule/mahepollumajandus/seeme-ja-paljundusmaterjal#seemne-ja-paljundusm>

Seeme ja taimne paljundusmaterjal

- ✳ Kui taimse paljundusmaterjali (k.a külvisseeme) andmekogus on mõne liigi seeme läbi müüdud, siis tuleb jälgida antud üldluba.
- ✳ Üldloa nimekirjas olevaid liike ja alamliike võib kasutada ilma eraldi nõusolekut taotlemata.
- ✳ Kui soovitud liik või alamliik, mille seemet soovitakse soetada, ei ole üldloa nimekirjas ja see kuulub sertifitseeritavate taimeliikide loetellu, siis tuleb soovitud seemne kasutamiseks küsida **nõusolek PTA-lt** (üksikluba).

Seeme ja taimne paljundusmaterjal

- ✦ PTA kodulehel on nõusolekut mittesaavate liikide, alamliikide ja sortide nimekiri
<https://pta.agri.ee/pollumehele-ja-maaomanikule/mahepollumajandus/seeme-ja-paljundusmaterjal#seemne-ja-paljundusm>,
- ✦ milles on liigid, alamliigid ja sordid, mille seemet on mahepõllumajandusliku ja üleminekuaja taimse paljundusmaterjalina piisavas koguses ja sobivate sortidena kättesaadaval.

Seeme ja taimne paljundusmaterjal

Maheseemne kasutajatel tuleb enne paljundusmaterjali ostmist:

- ✦ jälgida paljundusmaterjali andmekogus olevate liikide seemnete saadavust,
- ✦ üldloa liikide nimekirja,
- ✦ nõusolekut mittesaavate sortide nimekirja,
- ✦ vajadusel küsida nõusolekut.

Seeme ja taimne paljundusmaterjal

- ✦ Seemnest ettekasvatatud istutusmaterjal (nt tomati-, kapsaistik jm) peab olema **mahepõllumajanduslikku päritolu ja kasvatatud mahepõllumajanduse nõudeid järgides**.
- ✦ Säilitada tuleb kasutatud seemne, seemnekartuli ja paljundusmaterjali ostudokumendid, samuti ametlikud etiketid (põllukultuuride ja köögivilja sertifitseeritud seemne puhul), pakendid (köögivilja standardseeme), taimepassid (seemnekartul) ja kirjavahetus, kui tõendusmaterjal.
- ✦ Ettevõtte kontrollimisel tuleb need esitada PTA ametnikule.

Seeme ja taimne paljundusmaterjal

- ✦ Kasutada saab mahepõllumajanduslikku **heterogeenset paljundusmaterjali**, mis on kantud **sordilehte**.
- ✦ Tegemist on sordita taimse paljundusmaterjaliga, mis ei vasta ühtlikkuse poolest sordi mõiste nõuetele.
- ✦ Tegemist on botaanilise taksoni madalaima eristatava taseme taimerühmaga,
 - millel on ühised fenotüüpilised tunnused;
 - mida iseloomustab suur üksikute paljundusüksuste vaheline geneetiline ja fenotüüpiline mitmekesisus, nii et kõnealust taimerühma esindab materjal tervikuna ja mitte väike arv üksusi.

Eestis ühtegi heterogeenset paljundusmaterjali sordilehte kantud ei ole ja ühtegi pole ka töös.

Muud nõuded

- ✦ Mahetaimekasvatus peab toimuma elavas mullas või mullas, mis on segatud mahetootmises väetamiseks lubatud toodetega vahetult aluspinnase ja aluspõhjakivimite peal.
- ✦ Mahepõllumajanduskultuure pole lubatud kasvatada kasvulavadel.
- ✦ Erandina on lubatud kasvatada pottides dekoratiivtaimi ja maitsetaimi, mida müüakse lõpptarbijale koos potiga.
- ✦ Erandina on lubatud kasvatada pottides või konteinerites ümberistutamiseks mõeldud seemikuid või istikuid.
- ✦ Lubatud on mahepõllumajanduslikust seemnest idandite, võrsete ja noortaimede tootmine üksnes seemnetes olevatest toiduvarudest, niisutades neid puhtas vees; keelatud on kasutada kasvusubstraati.

Külvikord

- ✦ **Külvikord on mahetootmise nurgakivi!**
- ✦ **Külvikorra plaan** sisaldab rakendatud või rakendatavat külvikorda või külvikordasid.
- ✦ Külvikord peab sisaldama liblikõielisi taimi. Antud aastal külvikorras näidatud kultuurid peavad olema ka **taimekasvatustasplaanis** ning ka reaalselt kasvama, v.a juhul, kui tootja on teavitanud muudatusest.
- ✦ Külvikorra plaani **ei pea** koostama järgmisele maale:
 - 1) vähemalt 5 aasta vanune rohumaa või vähemalt 5 aasta vanuseks kavandatud rohumaa;
 - 2) looduslik rohumaa;
 - 3) puuvilja- ja marjakultuurid ning ravim- ja maitsetaimede kasvatamiseks kasutatav maa;
 - 4) heinaseemne tootmiseks kasutatav maa;
 - 5) põld, mis on väiksem kui 0,3 ha

Väetamine

- ✦ Taimede saagikuse määrab miinimumis olev taimekasvutegur ning selle põhjustajaks võib sageli olla mulla väsimus
- ✦ Mullaväsimuse peamised põhjused:
 - üldine mulla vaesumine toite- ja mikroelementidest;
 - mulla füüsikalise-keemiliste omaduste ja struktuuri halvenemine;
 - soodsad tingimused fütopatogeense mikrofloora arenemiseks ja kahjurite paljunemiseks;
 - ohtlike umbrohtude paljunemine;
 - toksiinide eritumine juurtest ning fütotoksiliste ainete kuhjumine mullas.

Väetamine

- ✦ Mullaviljakuse ja mulla bioloogilise aktiivsuse säilitamiseks ja suurendamiseks tuleb eelkõige:
 - ✦ kasvatada liblikõielisi ja haljasväetisi
 - ✦ rakendada mitmeaastasi sobivaid külvikordi
 - ✦ kasutada maheloomakasvatusest pärit eelistatult kompostitud sõnnikut
 - ✦ kasutada maheettevõttest pärit eelistatult kompostitud orgaanilist materjali
- ✦ Sõnniku ja loomade väljaheidetega on lubatud haritava maa ühe hektari kohta aastas anda **kuni 170 kg N**

Väetamine

- ✳ Mulla üldise seisundi parandamiseks või toitainete kättesaadavuse suurendamiseks mullas või põllukultuurides võib kasutada mikroorganisme sisaldavaid asjakohaseid preparaate. Preparaatides sisalduvad mikroorganismid ei tohi olla GMOdest pärit.
- ✳ Komposti aktiveerimiseks võib kasutada asjakohaseid taimseid valmistisi või mikroorganisme sisaldavaid preparaate.
- ✳ Lubatud on kasutada EL mahemääruse lisas nimetatud väetisi ja mullaomaduste parandajaid (s.h tavaloomakasvatusest pärit sõnnikut)

Väetamine

Lubatud vahendid, mõned näited:

- ✦ Loomsed saadused ja kõrvalsaadused (vere-, sõra-, sarve-, kondi-, kala-, liha-, sule-, karvajahu, jahvatatud karusnaha- ja nahatükid, vill; karusnahk, karvad, piimasaadused)
- ✦ Merevetikad ja merevetikatooted
- ✦ Looduslik magneesium- ja kaltsiumkarbonaat (nt jahvatatud dolomiit)
- ✦ Mikroelemendid
- ✦ Taimsete ainete kompostitud või kääritatud segu
- ✦ Saepuru ja puidulaastud, puukoorekompost, puutuhk

Väetamine

- ✦ Nimekiri mahetootmisse sobivatest väetistest, mullaomaduste parandajatest, toitainetest ja taimekaitsevahenditest - PTA veebilehel
- ✦ Tegu pole täieliku nimekirjaga, uusi sobivad tooteid lisatakse pidevalt juurde.
- ✦ Mahetootmisse sobilikke väetisi jt leiab ka üleeuroopalisest mahenõuetele vastavate sisendite andmebaasist <https://www.inputs.eu/input-search.html>
- ✦ Toodete kasutamisel peab järgima üldisi väetistele, mullaomaduste parandajatele, toitainetele ja taimekaitsevahenditele sätestatud kasutustingimusi.

Taimekaitse

✦ Umbrohu ja taimekahjustajate tõrjeks peab eelkõige:

- ✦ kasutama sobivad taimeliike ja sorte;
- ✦ kasutama sobivat külvikorda;
- ✦ kasutama sobivaid agrotehnilisi võtteid;
- ✦ kaitsma taimekahjustajate looduslikke vaenlasi, luues neile soodsa elukeskkonna;
- ✦ tegema umbrohutõrjet nt leegitamise teel;
- ✦ kasutama teisi sarnaseid ennetusabinõusid.

✦ Kahjurite ja haiguste tõrjeks saab kasutada mahemääruses loetletud tooteid

Mahetoetus

Mahtoetus

- Taotleja ettevõtte peab olema “**Mahepõllumajanduse seaduse**” alusel tunnustatud.
- Taotleja täidab kogu kohustuseaasta jooksul mahepõllumajanduslikul maal mahepõllumajandusliku taimekasvatuse nõudeid ning mahepõllumajanduslike loomade puhul mahepõllumajandusliku loomakasvatuse nõudeid.
- Mahepõllumajandusele ülemineku toetuse taotleja peab esmakordse toetuse taotlemise aasta 1. novembriks olema osalenud vähemalt kahel mahepõllumajandusliku tootmise algkoolitusel.
- Algkoolitustel ei pea osalema taotleja, kes on eelnenud 5 a jooksul 2 mahepõllumajanduse koolitusel osalenud.

Mahetoetus

- Mahepõllumajandusliku taime- ja loomakasvatusega tegelemine 1 kalendriaasta (kohustuseaasta) jooksul
- Mahepõllumajandusliku loomakasvatuse toetust arvestatakse üksnes selle toetusõigusliku maa kohta, mille kohta antakse samal kohustuseaastal ka mahepõllumajandusliku taimekasvatuse toetust.

Mahetoetuse ühikumäärad

- ✳ Põllukultuurid, kuni 3-aastane külvikorras olev rohumaa ja heinaseemnepõld: **132-182€**
- ✳ Kartul, ravim- ja maitsetaimed, puuvilja- ja marjakultuurid: **300-420€**
- ✳ Köögivili: **800-1120€**
- ✳ Rohumaa, mille hektari kohta on vähemalt 0,2 loomühikut mahepõllumajanduslikke loomi: **25-35€**
- ✳ Kuni 1 ha rohumaad, kui ettevõttes on vähemalt 5 mahemesilasperet **25-35€**
- ✳ Üleminekuajal on toetuse ühikumäär on **10% kõrgem**

Mahetoetuse ühikumäärad

- Mahepõllumajandusliku sertifitseeritud seemne või heterogeense paljundusmaterjaliga külvatud põldudele 20% kõrgem ühikumäär
- Köögivilja kasvatamisel vähendatakse 10 ha ületava maa ühikumäära 83%
- Ravim- ja maitsetaimede kasvatamisel vähendatakse 5 ha ületava maa ühikumäära 55%
- PRIA arvestab toetuse ühikumäära otsustamisel toetuse eelarve, minimaalse ja maksimaalse ühikumäära ning taotletud toetusõiguslikuks tunnistatud maa hektaritega
- Kui ka minimaalse ühikumäära puhul eelarvelistest vahenditest ei piisa, siis vähendab PRIA toetuse summat

Rohumaa loomkoormuse nõue

- Rohumaa (v.a kuni 3-a rohumaa) kohta antakse toetust mahepõllumajandusliku loomakasvatuse valdkonnas tunnustatud taotlejale, kellel on põllumajandusloomade registris sellisel arvul veiseid, lambaid, kitsi, hobuseid, et loomkoormus oleks vähemalt 0,2 LÜ/ha
- Veiste, lammaste ja kitsede puhul võetakse arvesse kohustuseaasta põllumajandusloomade registrisse kantud maheloomade keskmine arv
- Hobuste puhul võetakse arvesse mahepõllumajanduse registrisse kantud loomad, keda peetakse põllumajandusloomade registrisse kantud tegevuskohas

Koefitsendid loomkoormuse arvestamiseks

- üle 24 kuu vanune veis, sh ammlehm, hobune – 1 LÜ
- 6–24 kuu vanune veis – 0,6 LÜ
- kuni 6 kuu vanune veis – 0,2 LÜ
- üle 6 kuu vanune lammas või kits – 0,15 LÜ
- kuni 6 kuu vanune lammas või kits – 0,05 LÜ

Toetuse ühikumäära arvestamine

- Mahepõllumajandusliku sertifitseeritud seemne või heterogeense paljundusmaterjaliga külvatud põldudele 20% kõrgem ühikumäär
- Köögivilja kasvatamisel vähendatakse 10 ha ületava maa ühikumäära 83%
- Ravim- ja maitsetaimede kasvatamisel vähendatakse 5 ha ületava maa ühikumäära 55%
- PRIA arvestab toetuse ühikumäära otsustamisel toetuse eelarve, minimaalse ja maksimaalse ühikumäära ning taotletud toetusõiguslikuks tunnistatud maa hektaritega.
- Kui eelarvelistest vahenditest ei piisa ka minimaalse ühikumäära puhul, siis vähendab PRIA toetuse summat

Mahepõllumajandusliku loomakasvatuse toetus

- 1 ha põllukultuuride ja rohumaa kohta makstava toetuse suurus saadakse taotleja loomade, kodulindude või mesilasperede aasta keskmise arvu alusel arvutatud ühiku korrutamisel 85 euroga ning saadud summa jagamisel hektarite arvuga
- veiste, lammaste ja kitsede puhul võetakse ühiku arvutamisel arvesse põllumajandusloomade registrisse kantud loomade keskmine arv
- hobuste puhul võetakse arvesse mahepõllumajanduse registrisse kantud loomade arv
- kodulindude, sigade, küülikute ja mesilasperede puhul võetakse arvesse nende kohustuseaastale eelnenud aastal peetud keskmine arv

Koefitsiendid ja ühikumäärad

- piimalehm – 3,7 (314€ loom)
- ammlehm, üle 6 kuu vanune veis – 1,0 (85€ loom)
- alla 6 kuu vanune veis – 0,2 (17€ loom)
- vähemalt 6 kuu vanune hobune – 0,6 (51€ loom)
- vähemalt 1 aasta vanune lammas – 0,3 (25€ loom)
- vähemalt 6 kuu vanune kits – 0,3 (25€ loom)
- emis või kult – 2,2 (187€ loom)
- vähemalt 2 kuu vanune nuum- või noorsiga – 1,2 (102€ loom)
- vähemalt 18 nädala vanune munakana jt kodulinnud – 0,08 (6,8€ lind)
- vutt – 0,01 (0,85€ lind)
- üle 4 kuu vanune küülik – 0,02 (1,7€ küülik)
- mesilaspere – 0,47 (40€ pere)

Nõuded toetusõiguslikule maale

- Maa peab vastama määruse „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus“ toetusõigusliku põllumajandusmaa nõuetele
- Mahepõllumajanduse registrisse kantud vähemalt 1 ha suurune maa, millel kasvatatakse põllukultuuri, kartulit, köögivilja, maasikat, ravim- või maitsetaime, puuvilja- või marjakultuuri või on see põldtunnustatud heinaseemnepõld või rohumaa
- Toetusõiguslikku põllumajanduskultuuri peab kasvatama põhikultuurina – peab kasvama 15. juuni seisuga ja kasvatamisel tuleb järgida kohalikele normidele vastavat agrotehnikat

Nõuded toetusõiguslikule maaale

- Kui ettevõttes peetakse vähemalt 5 mahemesilasperet, siis antakse toetust kuni 1 ha rohumaa kohta ilma, et loomkoormuse nõue oleks täidetud
- Põllu pindala hulka arvestatakse köögivilja, maasika, ravim- või maitsetaime, puuvilja- või marjakultuuri kasvatamise korral ka põllu otstes asuv kuni 15 meetri laiune teenindusala, mida kasutatakse põllutöömashinate ümberpööramiseks
- Toetust antakse kuni 70 ha puuvilja- ja marjakultuuri eest
- Mustkesa ja söötis maa eest toetust ei anta
- Rohumaa vanuse arvutamisel võetakse arvesse eelnev ajavahemik, mil heintaimi kasvatati. Allakülvi aasta on 0-aasta.
- Toetust ei anta selle maa kohta, mille kohta antakse mesilaste korjeala toetust

Toetusõiguslik maa

- ✓ Toetust antakse taotlejale, kelle kasutuses on vähemalt 1,00 hektar toetusõiguslikku põllumajandusmaad.
- ✓ Toetusõiguslik on põllumaa, millel kasvatatakse põllukultuuri, köögivilja, maasikat, ravim- või maitsetaime, heintaime või heintaime, mis on nõuete kohaselt põldtunnustatud või sellel asub mitmeliigiline väike põld.
- ✓ Toetusõiguslik on püsikultuuride alune maa, kui sellel kasvatatakse puuvilja- või marjakultuuri ja püsirohumaa.

KSM toetused ja ühikumäärad

KSM Põhitoetus põllukultuurid mahepõllumajanduse korral 20–26 eur/ha

KSM Põhitoetus köögivili, maasikas, puuvilja- ja marjakultuurid mahepõllumajanduse korral 50–70 eur/ha

KSM lisatoetused:

Aiakultuuride kasvatajatele orgaanilise multši eest 150–151 eur/ha

Köögililja kasvatajatele haljasväetise kasvatamise eest 110–154 eur/ha

Mitmeliigiliste väikeste põldude eest 340–476 eur/ha

Vahekultuuride kasvatamise eest 60–84 eur/ha

Happeliste muldade lupjamise eest 50–70 eur/ha

Ökoalade toetus

Ökoalaks võib määrata:

sööti jäetud maa;

haljaskesa haljasväetise sissekünniks;

6-12 m laiune rohumaariba (olemasolev/rajatud);

TING süsteemi HPK 8 raames säilitatava maastikuelemendi alune maa (põllusaar, hekk, metsasiil, kraav, puude rida, kiviaed);

lämmastikku siduvate põllumajanduskultuuride kasvuala.

Ökoalaks ei sobi: mustkesa; vooluveekoguäärne puhverriba; settebasseinid, puhastuslodud, kaitstavad looduse üksikobjektid jne.

Baasmakse: Kogu majapidamise toetusõiguslike põllumaa hektarite kohta tingimusel, et on määratletud vajalikul hulgal nõuetele vastavaid ökoalasid: 10-21€

Täiendav makse: Rohumaariba aluse maa kohta: 40-43€

Säilitatavate maastikuelementide aluse maa kohta: 150-160€

Ökosüsteemi teenuse toetus

Toetatav põld peab olema kaetud:

- vähemalt 60% ulatuses põllukahjurite looduslike vaenlaste soodustamise ökosüsteemiteenusega;
- või vähemalt 90% ulatuses põllukahjurite looduslike vaenlaste soodustamise ökosüsteemiteenusega.

TÄNAN TÄHELEPANU EEST !

Lilia Kulli

lilia.kulli@gmail.com

